

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ, ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

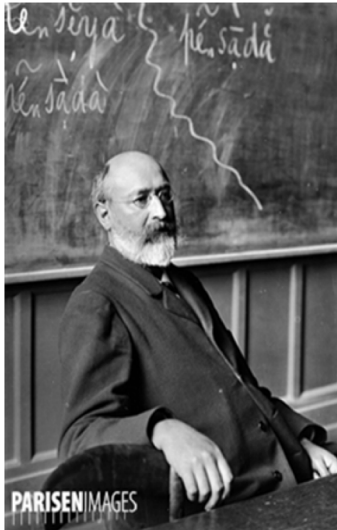

Δρ. Βασιλική Ζαχαροπούλου
v_zacharopoulou@ac.upatras.gr
(Χειμερινό εξάμηνο 2025-26)

ΕΡΕΥΝΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Georg Wenker
(1852-1911)

Jules Gilliéron
(1854-1926)

Edmond Edmont

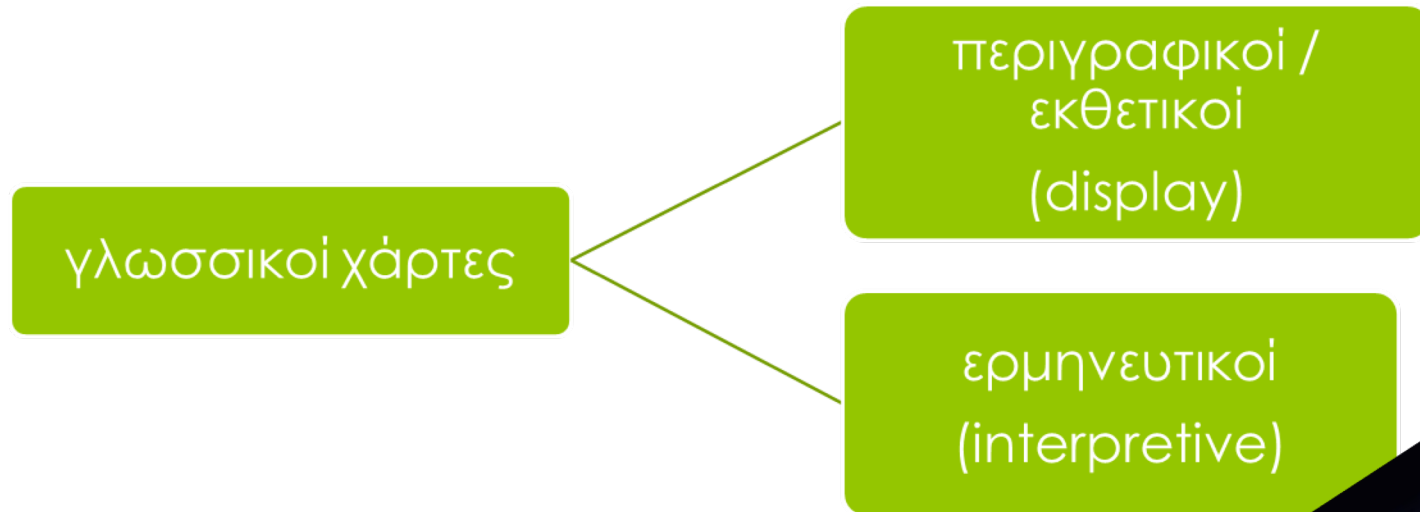
- Γερμανία
- 50.000 ερωτηματολόγια
- πλούτος υλικού → εμπόδιο
- δύο ομάδες χαρτών → ένα χαρακτηριστικό, πρώτοι δημοσιευμένοι **γλωσσικοί άτλαντες 1881**

- Γαλλία
- βελτίωση των μεθόδων του Wenker.
- **ερωτηματολόγιο → πυρήνα 1.500 λέξεων**
- **στόχος η διάσωση των διαλέκτων/ιδιωμάτων**

- αντιλαμβάνεται λεπτές φωνολογικές διακρίσεις
- «**human transcribing machine**»
- 1896-1900 ταξίδεψε **στη γαλλική επαρχία με ποδήλατο**
- συγκέντρωσε **700 συντεντεύξεις από 639 διαφορετικές τοποθεσίες**

ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ / ΑΤΛΑΝΤΕΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ / ΑΤΛΑΝΤΕΣ

■ περιγραφικοί χάρτες

ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ / ΑΤΛΑΝΤΕΣ

- **περιγραφικοί χάρτες:** περιγράφουν/εκθέτουν δεδομένα
- μεταφέρουν τις καταχωρημένες σε πίνακα απαντήσεις για ένα συγκεκριμένο στοιχείο πάνω σε χάρτη
- δίνουν μία γεωγραφική διάσταση στον πίνακα, αποτελούν το πιο συνηθισμένο είδος χάρτη
- κωδικοποιούν μεγάλη ποσότητα πληροφορίας

ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ / ΑΤΛΑΝΤΕΣ

- **ερμηνευτικοί χάρτες:** ερμηνεύουν δεδομένα
- δείχνοντας την κατανομή των κυρίαρχων πραγματώσεων από περιοχή σε περιοχή, πρόκειται δηλαδή για αναπαράσταση κυρίαρχων απαντήσεων και της κατανομής τους
- εμφανίζονται κυρίως **σε δευτερογενείς έρευνες** που αφορούν την ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου θέματος
- βασίζονται σε περιγραφικούς/εκθετικούς γλωσσικούς χάρτες
- κωδικοποιούν μικρή ποσότητα πληροφορίας
- επιχειρούν έναν πιο **γενικό απολογισμό**, εντοπίζουν γενικότερες τάσεις,
- παραλείπουν πιο σπάνιους γλωσσικούς τύπους, συνδυάζουν παρεμφερείς τύπους, κατηγοριοποιούν σε ευρύτερες ομάδες και αναδεικνύουν περιοχές που κυριαρχεί μια συγκεκριμένη κατηγορία

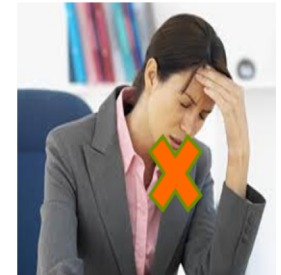

ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ

- μη μετακινούμενοι
- μεγάλοι σε ηλικία
- κάτοικοι της επαρχίας
- άνδρες

(Non-mobile, Older, Rural, Males, NORM)

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

λόγοι επανάκαμψης

- η **τεχνολογική ανάπτυξη** συμβάλλουν στη
γρήγορη κωδικοποίηση των ευρημάτων
- η **ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσολογίας**
προσέφερε ένα κατάλληλο θεωρητικό
πλαίσιο για την επιστημονική
εξέταση της ποικιλότητας

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

άμεση vs έμμεση χρήση ερωτηματολογίου

- άμεσες ερωτήσεις: *Πώς λέτε το φλιτζάνι;*
(Edmont, ταχυδρομικό ερωτηματολόγιο του Wenker)
- έμμεσες ερωτήσεις: *Τι είναι αυτό;* δείχνοντας το φλιτζάνι
(καινοτομία στην έρευνα των ιταλικών διαλέκτων)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

επίσημη vs **ανεπίσημη** χρήση

- **επίσημη:** Άγγλοι, προκαθορισμένη διατύπωση στο ερωτηματολόγιο
- **ανεπίσημη:** Αμερικάνοι, ελευθερία στην πλαισίωση αρκεί να αποσπάσουν την επιθυμητή πληροφορία

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ερωτήσεις ονομασίας

- απλές
- ερωτήσεις
πολλαπλών
απαντήσεων
- αντίστροφες
ερωτήσεις

ερωτήσεις συμπλήρωσης

- απλές
- μετατροπής

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

■ Ερωτήσεις ονομασίας

■ απλή

π.χ. *Τι λες σε κάποιον που χτυπάει την πόρτα σου, αν θέλεις να μπει; («περάστε»)*

■ ερώτηση πολλαπλών απαντήσεων:

π.χ. *Τι μπορείς να φτιάξεις με το γάλα;*

■ αντίστροφες ερωτήσεις:

π.χ. *Σε τι χρησιμοποιείται ο αχυρώνας και πού βρίσκεται;*

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

■ Ερωτήσεις συμπλήρωσης

■ απλή

π.χ. *Για να γίνει γλυκό το τσάι, βάζεις...*

■ ερωτήσεις μετατροπής

π.χ. *Ο ράφτης είναι ένας άνδρας που... κουστούμια.*

*Πηγαίνεις στον ράφτη και του ζητάς να... ένα
κουστούμι.*

Μπορώ να πω: «Ωραίο κοστούμι φοράς. Ποιος στο... ;»

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

- γραμμή που σηματοδοτεί **τα όρια μεταξύ δύο περιοχών** οι οποίες διαφέρουν **ως προς κάποιο γλωσσικό χαρακτηριστικό** π.χ. λεξικό στοιχείο, προφορά

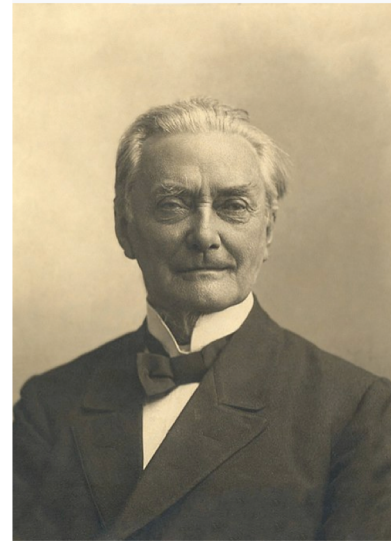

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

- Συνιστά **αναπαράσταση των ορίων της γεωγραφικής κατανομής** ενός γλωσσικού στοιχείου
- Με άλλα λόγια, συνιστά το **γεωγραφικό όριο** μέχρι το οποίο χρησιμοποιείται ένα **φωνητικό, φωνολογικό, γραμματικό ή λεξιλογικό** στοιχείο, πέρα από το οποίο χρησιμοποιείται ένα διαφορετικό

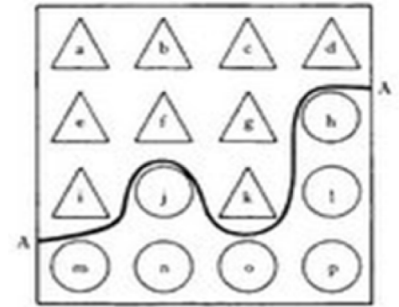
ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

- ο όρος χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά από τον Λετονό διαλεκτολόγο **J.G.A. Bielenstein (1892)**
- κατά το πρότυπο του μετεωρολογικού όρου **isotherm** (=γραμμή που τέμνει δύο περιοχές με την ίδια μέση θερμοκρασία).

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

Οι διαλεκτολόγοι σχηματικά αναπαριστούν τις ισογλώσσους με δύο τρόπους:

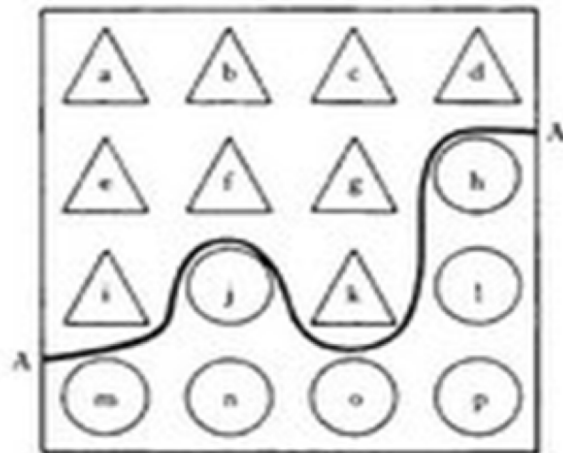
α' τρόπος αναπαράστασης ισογλώσσων (πιο συνηθισμένος)

- **μονή διαχωριστική γραμμή → ισόγλωσσος**
- Έστω ότι οι ομιλητές/τριες μιας περιοχής διαφέρουν ως προς ένα γλωσσικό χαρακτηριστικό, δηλαδή ορισμένοι από αυτούς χρησιμοποιούν το χαρακτηριστικό Δ ενώ άλλοι το χαρακτηριστικό Ο.
- μια γραμμή Α **χωρίζει την περιοχή** όπου εμφανίζεται το γλωσσικό στοιχείο Δ **από την περιοχή** που εμφανίζεται το γλωσσικό στοιχείο Ο

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

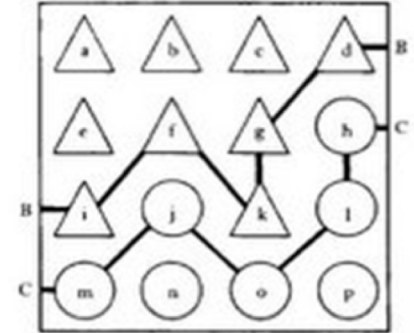
Boundaries

Map 7-1. A single line A separates the region where feature Δ is found from the region where its counterpart $\bigcirc$ is found. Line A is an ISOGLOSS

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

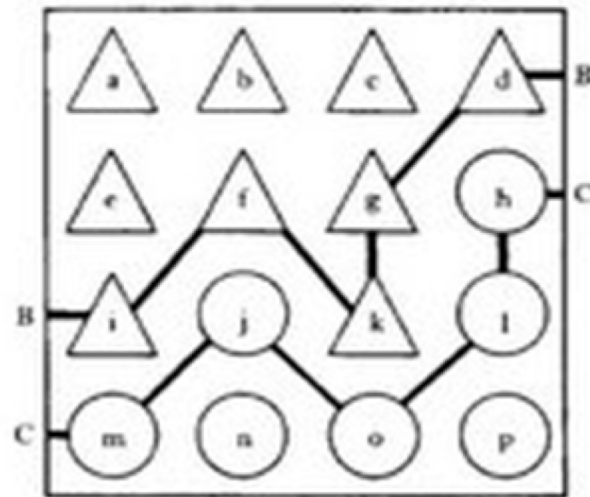

β' τρόπος αναπαράστασης ισογλώσσων

- δύο διαχωριστικές γραμμές → **ετερόγλωσσος**
- δύο γραμμές χωρίζουν τις περιοχές όπου εμφανίζονται τα Δ και Ο. Οι γραμμές **ενώνουν τους/τις ομιλητές/τριες με το χαρακτηριστικό Δ και εκείνους με το χαρακτηριστικό Ο**

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

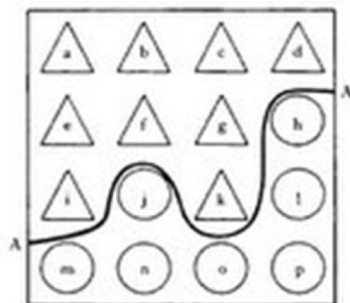

Map 7-2. Two lines separate the regions where Δ and $\circ$ are found. The lines link speakers with feature Δ (line B) and those with feature $\circ$ (line C). The two lines form a HETEROGLOSS

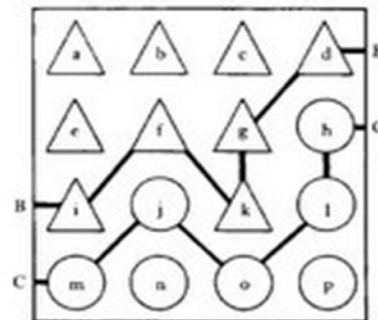

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

Boundaries

Map 7-1. A single line A separates the region where feature Δ is found from the region where its counterpart $\bigcirc$ is found. Line A is an ISOGLOSS

Map 7-2. Two lines separate the regions where Δ and $\bigcirc$ are found. The lines link speakers with feature Δ (line B) and those with feature $\bigcirc$ (line C). The two lines form a HETEROGLOSS

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

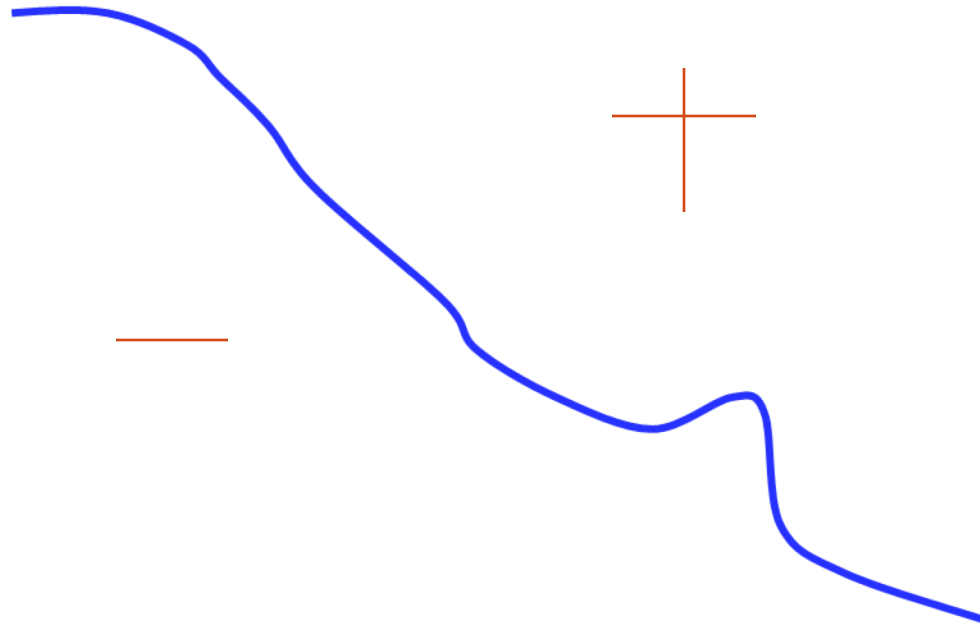
- **λεπτή διαφοροποίηση** μεταξύ των 2 τρόπων αναπαράστασης αν υποθέσουμε ότι υπάρχει ένας ακόμη ομιλητής της ίδιας γλώσσας ανάμεσα στους ομιλητές **f** και **j**, οι ετερόγλωσσοι αφήνουν τον ομιλητή αυτό εκτός κατάταξης ενώ οι ισόγλωσσοι χωρίζουν αυθαίρετα μια περιοχή στην ουσία άγνωστη.

Κάποιοι διαλεκτολόγοι προτιμούν την ετερόγλωσσο γιατί έχει πιο ουδέτερο χαρακτήρα.

- **Ισοδύναμοι τρόποι αναπαράστασης** εφόσον δεν υπάρχει κανένας ομιλητής/τρια μεταξύ **f** και **j**, και των υπολοίπων. Εμφανίζουν προβληματικά σημεία και οι δύο.

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ

https://www.youtube.com/watch?v=d_D-NJlIdrM

ΙΣΟΓΛΩΣΣΟ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥΣ

Ένα τυπικό παράδειγμα ισόγλωσσου από τις Νεοελληνικές διαλέκτους:

- είναι η αποκοπή των ατόνων υψηλών φωνηέντων /i/ και /u/
 - «κώφωση» (Χατζιδάκης 1905-1907)

σπίτι /'spiti/ → σπιτ [spit]

πουλώ /pu'lo/ → πλω [plo]

Το συγκεκριμένο φωνολογικό φαινόμενο χωρίζει την ελληνική επικράτεια στη μέση, με τις βόρειες διαλέκτους να αποκόπτουν τα άτονα /i/ και /u/ τουλάχιστον στο τέλος της λέξης, και τις νότιες να μην πραγματώνουν το φαινόμενο.

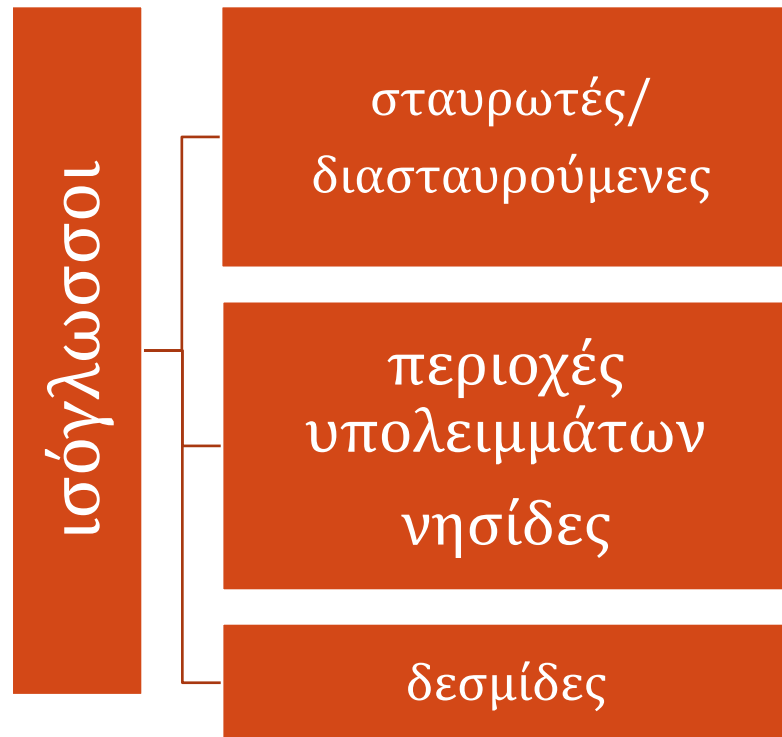
ΜΟΤΙΒΑ/ΤΥΠΟΙ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ

- Ορισμένοι τύποι ισογλώσσων είναι δυνατό να επανεμφανίζονται σε έρευνες πράγμα που μας επιτρέπει να εξάγουμε συμπεράσματα για τη γλωσσική κατάσταση της περιοχής

ΜΟΤΙΒΑ/ΤΥΠΟΙ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ

Κατηγορίες ισογλώσσων

ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ/ ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ (CRISS-CROSS)

- **Διασταυρούμενες/ Σταυρωτές ισόγλωσσοι (criss cross):** φαίνεται να απουσιάζει κάποιο είδος κανονικότητας.
- **πλήθος ισογλώσσων** διασταυρώνονται **με χαοτικό τρόπο**
- **δυσκολία οριοθέτησης**, τεράστια ποικιλία συνδυασμών των κυρίαρχων διαλεκτικών στοιχείων από τη μία περιοχή στην άλλη

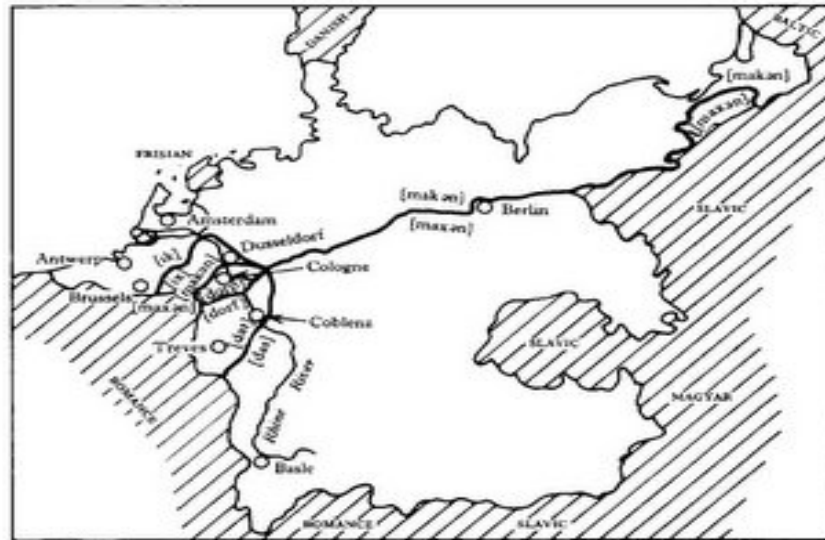

Οι ισχυρές υποθέσεις σχετικά με την κανονικότητα στη γλωσσική ποικιλία εγκαταλείπονται από τους πρώτους διαλεκτολόγους

ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ / ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ (CRISS-CROSS)

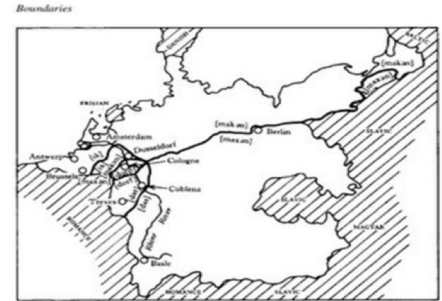
Boundaries

Map 7-3. Features separating Low German and High German form nearly coincident isoglosses for much of their length, but then they diverge at the Rhine valley (after Bloomfield 1933). This extreme divergence is known as the RHENISH FAN

ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ/ ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ (CRISS-CROSS)

Map 7-3. Features separating Low German and High German from nearly coincident isoglosses for much of their length, but then they diverge at the Rhine valley (after Bloomfield 1933). This extreme divergence is known as the Rhenish fan.

- Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η ομάδα ισογλώσσων που θεωρούνταν ότι χωρίζουν την υψηλή γερμανική από τη χαμηλή και η οποία διαπερνά τη Γερμανία και την Ολλανδία σε μια ευθεία σχεδόν πάνω από το Βερολίνο.

Τα πιο γνωστά χαρακτηριστικά της διάκρισης είναι:

- η διατήρηση των κλειστών ***p**, ***t**, ***k** στη χαμηλή γερμανική

και η μετατροπή τους σε (προσ)τριβόμενα στην υψηλή ***f**, ***s**, ***x**

[dorp] (χαμηλή γερμανική) – **[dorf]** (υψηλή γερμανική) «χωριό»

[dat] (χαμηλή γερμανική) – **[das]** (υψηλή γερμανική) «εκείνο»

[maken] (χαμηλή γερμανική) – **[maxen]** (υψηλή γερμανική) «φτιάχνω»

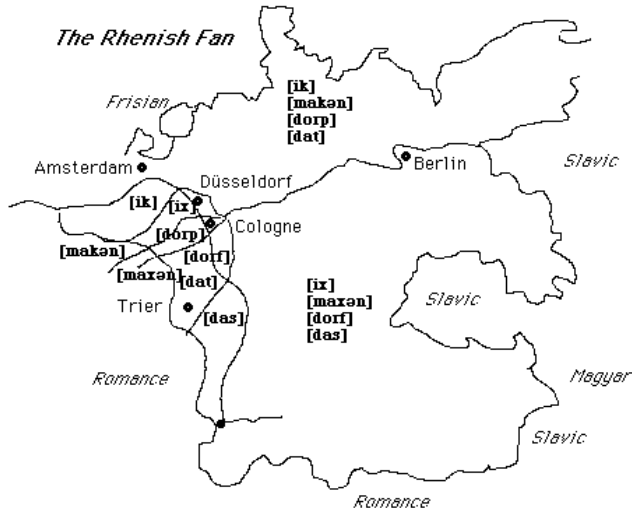
ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ/ ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ (CRISS- CROSS)

- ως ένα σημείο, οι ισόγλωσσοι δείχνουν να συμπεριφέρονται ομαλά
- Ωστόσο, στην περιοχή του ποταμού Ρήνου οι ισόγλωσσοι **διακλαδίζονται σε διαφορετικές κατευθύνσεις** σαν τις ακτίνες μιας βεντάλιας, ακολουθούν διαφορετικές πορείες
- το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως **η Βεντάλια του Ρήνου**
- για παράδειγμα, σε ένα χωριό οι κάτοικοι μπορεί να λένε [dɔrp] όπως στη χαμηλή γερμανική και [maxɛn] όπως στην υψηλή γερμανική ενώ στα νότια [maxɛn], [dorf], [dat]

ΔΙΑΣΤΑΥΡΟΥΜΕΝΕΣ / ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ (CRISS-CROSS)

- χαρακτηριστική περίπτωση **ισογλώσσων που ακολουθούν διαφορετικές πορείες**
- δεν δείχνουν να υπακούν τους φωνολογικούς κανόνες
- τυπικό μοτίβο περιοχών που εμφανίζουν **μακρά ιστορία εποίκισμών**

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

- Εδώ, μια συγκεκριμένη ισόγλωσσος οριοθετεί περιοχές σε περισσότερα από ένα μέρη της έρευνας χωρίς να υπάρχει συνέχεια
- Με άλλα λόγια, ένα γλωσσικό χαρακτηριστικό υπάρχει σε μία ή δύο περιοχές αλλά μεταξύ των περιοχών αυτών εμφανίζεται ένα άλλο, διαφορετικό χαρακτηριστικό

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΑΠΟΛΙΘΩΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

- το μοτίβο αυτό υποδεικνύει ένα μεταγενέστερο στάδιο αντικατάστασης ενός ευρέως χρησιμοποιούμενου χαρακτηριστικού από έναν νεωτερισμό
- παλαιότερα το στοιχείο αυτό εμφανιζόταν και στις ενδιάμεσες περιοχές, το στοιχείο αυτό αποτελεί υπόλειμμα

χαρακτηριστικό -
απολίθωμα

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

Περιοχές υπόλειμμα:

- περιοχές όπου διατηρούνται **παλαιότεροι τύποι και ποικιλίες που δεν έχουν υποστεί τις αλλαγές που συμβαίνουν στις γύρω περιοχές**
- διατηρούν χαρακτηριστικά **από ένα προγενέστερο στάδιο εξέλιξης**

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

Παράδειγμα

- οι **ροτικές διάλεκτοι (rhotic dialects)** στην Αγγλία είναι περιοχές υπολειμμάτων
- αφού εκτοπίζονται από **τις μη ροτικές (non-rhotic) διαλέκτους** από τον 17^ο αι.

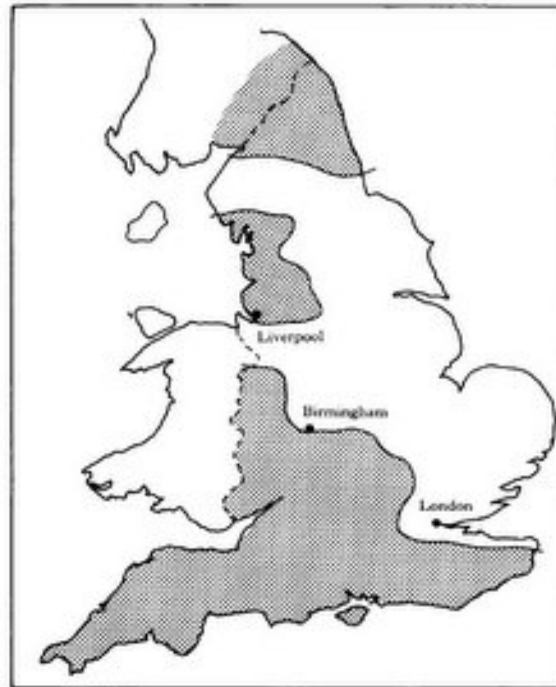
butter // 'bʌtər/, /'bʌtə/

παλαιότερα, μάλλον τμήμα συνεχούς δικτύου
«εισβολή» νεωτερισμού → παλαιότερο
χαρακτηριστικό διεσπαρμένο σε απομονωμένες
περιοχές

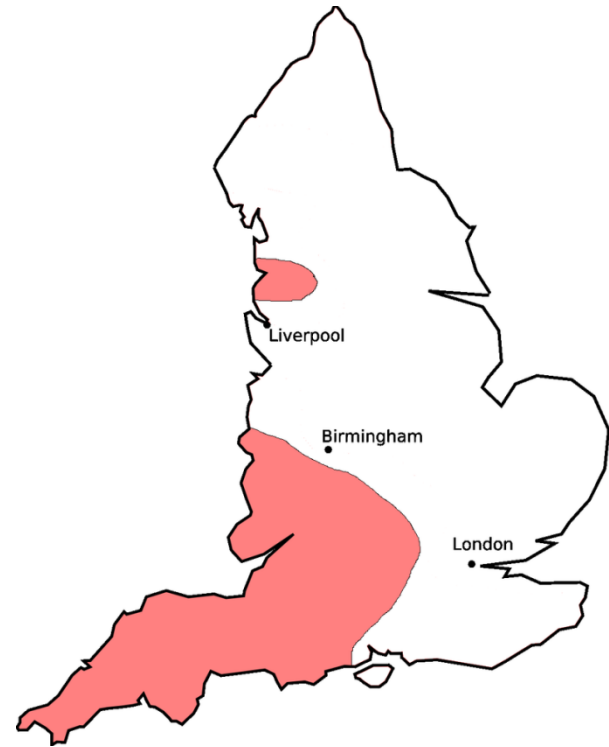
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

Map 7.5. Rhotic dialects in England are found among the most conservative speakers (NORM1) in the rural south, around Liverpool in Lancashire, and in Northumberland (after Trudgill 1974c). The discontinuous distribution of the rhotic areas indicates that rhotic dialects are RELIC features in England

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ/ΝΗΣΙΔΑ (RELIC AREAS)

ΔΕΣΜΗ/ΔΕΣΜΙΔΑ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ (BUNDLES)

- Κάθε ισόγλωσσος χαρτογραφεί ένα μόνο γλωσσικό χαρακτηριστικό

→ όσο περισσότερες ισόγλωσσοι συμπίπτουν, τόσο πιο οριοθετημένη η διαλεκτική περιοχή

→ Το σύνολο των ισογλώσσων που συμπίπτουν λέγεται *δέσμη*.

ΔΕΣΜΗ/ΔΕΣΜΙΔΑ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ (BUNDLES)

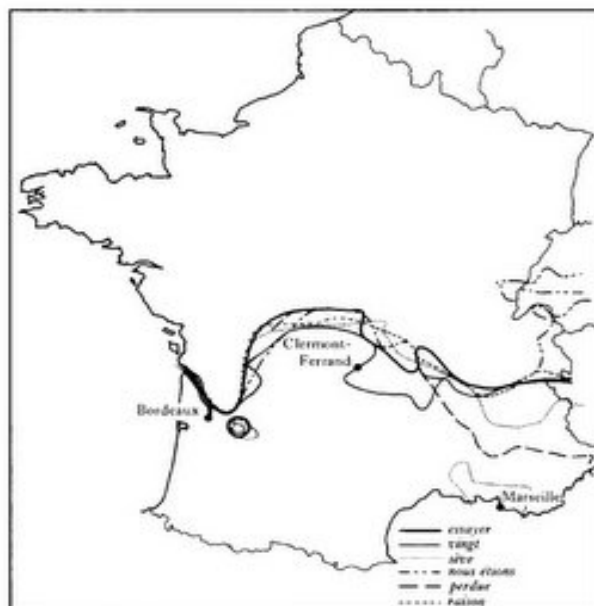
- εντυπωσιακό παράδειγμα δέσμης ισογλώσσων από το **βορρά** στο **νότο της Γαλλίας**

langue d'oïl vs. langue d'oc

ΔΕΣΜΗ/ΔΕΣΜΙΔΑ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ (BUNDLES)

Boundaries

Map 7-6. Several isoglosses coincide, more or less, to divide France into the venerable dialect areas known as *langue d'oïl* and *langue d'oc* (after Jodhnowitz 1973). The coincidence of isoglosses is called a *mosaïque*.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ισόγλωσσοι

Λεξιλογικές
ισόγλωσσοι

- ✓ διαφορές σε επίπεδο λεξιλογίου ανάμεσα σε ομιλητές της ίδιας γλωσσικής κοινότητας π.χ.

dutch cheese vs cottage cheese

Τυρί vs κασέρι

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ισόγλωσσοι

προφοράς

- πολλές φορές ταυτίζονται με τις λεξιλογικές

π.χ. greasy [s] vs. [z]

Σελοτέιπ - ζελοτέιπ

Φωνολογικό επίπεδο

- **φωνητική ισόγλωσσος:** αντιθέσεις στη φωνητική παραγωγή δύο περιοχών ως αποτέλεσμα ενός γενικότερου φωνολογικού κανόνα π.χ. κανόνας ανύψωσης /aj/ και /aw/
- **φωνηματική ισόγλωσσος:** διαχωρισμός διαλέκτων που διαφέρουν ως προς το φωνηματικό ρεπερτόριό τους (αριθμός και είδος φωνημάτων) νότιες διάλεκτοι /u/ *put, butcher* /ʌ/ *butter* βόρειες διάλεκτοι /ʊ/ και στα δύο ζεύγη

παιδί > πιδί, κουλούρι > κ'λούρ', μεσημέρι > μισμέρ.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ισόγλωσσοι

μορφολογικές

- περιλαμβάνουν παραδειγματικές, παραγωγικές και κλιτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών

π.χ. **holp** vs. **Helped**

Χαλούσα – χάλαγα
Καθονταν - καθόντουσαν

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ισόγλωσσοι

συντακτικές

- διαφοροποιήσεις στον τρόπο σχηματισμού των προτάσεων

π.χ. for to vs. To

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΙΣΟΓΛΩΣΣΩΝ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

- Το ερέθισμα για την ανάπτυξη της διαλεκτικής γεωγραφίας, δόθηκε από την ανάγκη ελέγχου/επαλήθευσης των αρχών των Νεογραμματικών.
Με άλλα λόγια, οι πρώτοι διαλεκτολόγοι επιδίωξαν, ως ένα βαθμό, να διαπιστώσουν εάν η διαλεκτική ποικιλία διέπεται από καθολικούς κανόνες και αρχές.

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

- έναυσμα για το έργο του **Wenker** ήταν εν μέρει η πεποίθηση ότι οι **φωνολογικές αλλαγές** εμφανίζουν **συστηματικότητα**

ιστορία των γλωσσών

Σύμφωνα με την πεποίθηση αυτή όταν συνέβαινε μία→

- **φωνολογική αλλαγή** → θα έπρεπε να συμβαίνει και σε όλες τις συναφείς περιπτώσεις, **χωρίς εξαιρέσεις**

π.χ. αν το /t/ στην αρχή της λέξης → /ts/ λόγω φωνολογικής αλλαγής, θα γινόταν /ts/ κάθε φορά που θα απαντούσε σε αυτή τη θέση

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

- ερμηνεία των συστηματικών αντιστοιχιών που εμφανίζονται σε γλώσσες & διαλέκτους σχετικές μεταξύ τους

▪ αγγλική

ten «δέκα»

tongue «γλώσσα»

γερμανική

zehn

Zunge

+ συστηματικότητα

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

■ Έρευνα του Wenker

ανέδειξε ότι η κατάσταση όσον
αφορούσε τις γερμανικές
διαλέκτους ήταν

περισσότερο πολύπλοκη

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ο **Wenker** διερευνώντας:

- την μετατροπή του
μεσαιωνικού γερμανικού
/u:/ στο **σύγχρονο**
γερμανικό /au/
(διφθογοποίηση)

παρατήρησε ότι το
φαινόμενο αυτό ξεκίνησε στα →

νοτιοανατολικά

και εξάπλωθηκε βόρεια και
δυτικά

Ενώ

- οι διάλεκτοι στο
νοτιοδυτικό μέρος μένουν
ανεπηρέαστες

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

οπότε θα αναμέναμε:

- να υπάρχει μία **ισόγλωσσος** που να χωρίζει τις περιοχές που έχουν **το αρχικό /u:/** από εκείνες που έχουν **το πιο πρόσφατο /au/**

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ο Wenker ωστόσο διαπίστωσε ότι:

η ισόγλωσσο για το **/hu:s/ : /haus/** «σπίτι»

Δεν συνέπιπτε με $\neq$

την ισόγλωσσο για το **/hu:s/ : /aus/** «έξω»

η οποία δεν συνέπιπτε με $\neq$

την ισόγλωσσο για το **/bru:n/ : /braun/** «καφέ»

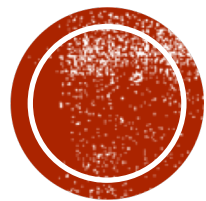

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

συμπέρασμα

- σε κάποιες διαλέκτους η αλλαγή **δεν είχε περάσει με συστηματικό τρόπο** αφού κάποιες λέξεις διατηρούσαν το αρχικό φωνήεν ενώ άλλες τη δίφθογγο

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

επίδραση δομιστικών προσεγγίσεων
στον κλάδο της διαλεκτολογίας

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

■ Οι δομικές και γενετικές γλωσσικές προσεγγίσεις ενδιαφέρονται για τη μελέτη του γλωσσικού συστήματος και όχι για εξωτερικούς παράγοντες γλωσσικής διαφοροποίησης όπως ο γεωγραφικός ή ο κοινωνικός. Με άλλα λόγια, εκλαμβάνουν κάθε γλωσσική ποικιλία ως μία αυτόνομη οντότητα, ως ένα συγχρονικά «κλειστό» γλωσσικό σύστημα. Στόχος τους είναι η αποκάλυψη της δομής του συστήματος, δηλαδή των (συνταγματικών, παραδειγματικών) σχέσεων μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων.

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Στόχος της παραδοσιακής διαλεκτολογίας ήταν:

- η **καταγραφή της γεωγραφικής κατανομής** των γλωσσικών στοιχείων
- η ανάδειξη των διαφορετικών διαλεκτικών περιοχών μέσα από **διαλεκτικούς χάρτες** και δεσμίδες ισογλώσσων

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Δομιστική/δομική γλωσσολογία:

δίνοντας έμφαση στη δομή του γλωσσικού συστήματος και στις σχέσεις μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων, ανέδειξε ότι η μελέτη μεμονωμένων γλωσσικών τύπων αποτελούσε βασικό μειονέκτημα της παραδοσιακής γλωσσολογίας.

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- Η συστηματική μελέτη των διαλεκτικών διαφορών οδήγησε στην ανάπτυξη της δομικής/δομιστικής διαλεκτολογίας.

- Η δομιστική διαλεκτολογία εγκαινιάζεται το **1954** με τη δημοσίευση του άρθρου του Uriel Weinreich

*Μπορεί να υπάρξει **δομιστική διαλεκτολογία**;*

Το ερώτημα που θέτει ο τίτλος ήταν βάσιμο καθώς έως τότε, σύμφωνα με τη δομική γλωσσολογία, ένα γλωσσικό σύστημα θα πρέπει να μελετάται αυτόνομα.

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

- Σύμφωνα με την δομιστική οπτική:

ένα στοιχείο μιας γλωσσικής ποικιλίας A που εμφανίζει ομοιότητα με ένα στοιχείο μιας γλωσσικής ποικιλίας B μπορεί να μην εμφανίζει απαραίτητα δομική αντιστοιχία με αυτό

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Για παράδειγμα, δεν έχει νόημα να συγκρίνεται ένα φώνημα /æ/ μιας ποικιλίας το οποίο βρίσκεται σε αντίθεση με το φώνημα /a:/ της ίδιας ποικιλίας όπως στις λέξεις (π.χ. πρότυπης αγγλικής):

▪ **Sam /Sæm/ vs psalm /sa:m/**

Ποικιλία A

- με το φώνημα /æ/ μιας άλλης ποικιλίας στην οποία δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το /a:/ όπως σε (π.χ. σκοτσέζικες διάλεκτοι) όπου

Sam & psalm προφέρονται το ίδιο

Ποικιλία B

- Με άλλα λόγια, ένα φώνημα /æ/ που βρίσκεται σε αντίθεση με το /a:/ δεν μπορεί να συγκριθεί με ένα /æ/ που δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το /a:/ γιατί αποτελούν φωνήματα διαφορετικής τάξης.
- Κατά συνέπεια, πολλοί γλωσσολόγοι αγνοούσαν τη διαλεκτολογία

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

- ποικιλία A

(π.χ. πρότυπη αγγλική)

Sam /**Sæm**/ vs **psalm** /**sa:m**/

/æ /

/a: /

- ποικιλία B

(π.χ. σκοτσέζικες διάλεκτοι)

Sam & **psalm**

προφέρονται το ίδιο

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

ένα φώνημα /æ / που βρίσκεται σε αντίθεση
με το /a:/ δεν μπορεί να συγκριθεί με ένα /æ /
που δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το /a:/
γιατί αποτελούν φωνήματα διαφορετικής
τάξης
και άρα δεν είναι συγκρίσιμα

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ & ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

διαλεκτολογία + δομιστική γλωσσολογία

=

δομιστική διαλεκτολογία

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- **αβεβαιότητα**

η γλωσσολογία την εποχή εκείνη έτεινε προς την άποψη
ότι ένα γλωσσικό σύστημα θα πρέπει να μελετάται **με τους**
δικούς του όρους χωρίς αναφορά σε άλλα συστήματα

η διαλεκτολογία βασιζόταν στη **σύγκριση**

μιας ποικιλίας με κάποια άλλη

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Weinreich

- επιχείρησε να συνδυάσει τα δύο αυτά ερευνητικά πεδία
- αναδεικνύοντας ότι η σύγκριση ανάμεσα στα φωνήματα διαφορετικών ποικιλιών μπορεί να είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική.
- Βασική του καινοτομία ήταν η δημιουργία ενός συστήματος υψηλότερου επιπέδου, του διασυστήματος, στο οποίο μπορούσαν να ενσωματωθούν δύο ή περισσότερα διαλεκτικά συστήματα που εμφανίζουν (μερικώς) ομοιότητες

ΔΙΑΣΥΣΤΗΜΑ

- παρουσιάζει τις **επιμέρους διαφορές και επιμέρους ομοιότητες** ποικιλιών που σχετίζονται μεταξύ τους
- καταδεικνύει τη συστηματικότητα των **αντιστοιχιών** μεταξύ των δύο συστημάτων

ΔΙΑΣΥΣΤΗΜΑ

ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΩΝΗΕΝΤΙΚΩΝ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Το Ίψσουιτς εμφανίζει το
ακόλουθο σύστημα
φωνηεντικών φωνολογικών
μονάδων:

IPSWICH

- /u:/ (**boot**)
- /ou/ (**nose, knows**),
- /au/ (**house**)

Το Λόουστοφτ εμφανίζει το
ακόλουθο σύστημα φωνηεντικών
φωνολογικών
μονάδων:

LOWESTOFT

- /u:/ (**boot**)
- /ou/ (**nose**)
- /ʌu/ (**knows**)
- /au/ (**house**)

ΔΙΑΣΥΣΤΗΜΑ

Τα δύο αυτά συστήματα μπορούν να συγκριθούν μέσα από ένα ενοποιημένο σύστημα:

$$\begin{array}{c} L, I \quad // \quad u: \approx L \quad \underline{ou - \Lambda u} \approx \quad au \\ I \quad \quad \quad ou \end{array}$$

Σύμφωνα με το παραπάνω παράδειγμα, το διασύστημα του Ίψουιτς και του Λόουστοφτ θα πρέπει να δείχνει ότι οι λέξεις που έχουν είτε /ου/ είτε /Λu/ στην ποικιλία L (= Λόουστοφτ) θα έχουν /ου/ στην ποικιλία I (= Ίψουιτς).

τα δύο λεξικά σύνολα της L αντιστοιχούν σε ένα λεξικό σύνολο της I, και με δεδομένο τον τύπο της L μπορούμε πάντα να προβλέψουμε ποιος θα είναι ο τύπος στην I (όχι όμως το αντίστροφο)

ΔΙΑΣΥΣΤΗΜΑ

Ένα διασύστημα μπορεί να θεωρηθεί απλά ως ένα:

- περιγραφικό εργαλείο/μέθοδος που παρουσιάζει τη **σχέση** μεταξύ δύο ποικιλιών
- Από την άλλη, ο ίδιος ο **Weinreich** θεωρούσε ότι οι **δίγλωσσοι/διδιαλεκτόφωνοι** ομιλητές και ακροατές γνωρίζουν και χρησιμοποιούν ένα τέτοιο σύστημα στην παραγωγή και/ή την κατανόηση λόγου

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

■ Όπως είδαμε, η δομιστική διαλεκτολογία αποτελούσε μια προσπάθεια εφαρμογής αρχών της γλωσσολογίας στη σύγκριση γλωσσικών ποικιλιών που εμφανίζουν γεωγραφική διαφοροποίηση. Ωστόσο, εμφανίστηκαν αρκετές δυσκολίες κατά την εφαρμογή τους που εντέλει θα λέγαμε ότι η απόπειρα αυτή δεν καρποφόρησε.

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

οι γλωσσικές ποικιλίες μπορεί να διαφέρουν φωνολογικά με διάφορους τρόπους, π.χ. ως προς

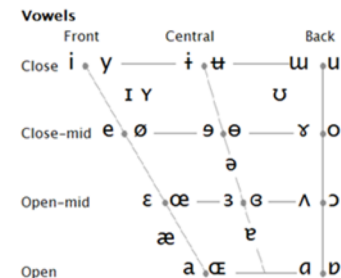
- τον **κατάλογο των φωνημάτων**, δηλαδή πόσα και ποια φωνήματα περιλαμβάνουν
- την **κατανομή των φωνημάτων**, δηλαδή ως προς τα φωνολογικά περιβάλλοντα στα οποία εμφανίζονται
- την **έκτασή τους**, δηλαδή την εμφάνισή τους στα λεξικά σύνολα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

ως προς τον **κατάλογο των φωνημάτων:**

- οι ποικιλίες που ομιλούνται στα βόρεια της Αγγλίας, σε αντίθεση με τις περισσότερες ποικιλίες της αγγλικής **δεν έχουν το φωνήεν /Δ/**
- σε αυτές τις προφορές, λέξεις όπως το *up* και το *but* έχουν το φωνήεν /ʊ/, και οι λέξεις *blood* και *hood*, καθώς και οι *dull* και *full*, σχηματίζουν ομοιοκαταληξία

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a rounded vowel.

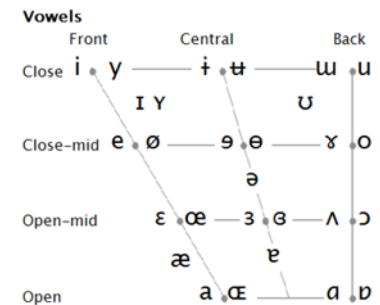
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

Τις διαφορές αυτές μπορεί να τις χειριστεί η δομιστική διαλεκτολογία μέσω ενός επιμέρους

- **διασυστήματος** για τα βραχέα φωνήεντα το οποίο θα ενσωματώνει τις ποικιλίες της νότιας και βόρειας Αγγλίας

N, B // i, ε ≈ æ ≈ N υ - Λ ≈ ʊ

B ʊ

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a rounded vowel.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

οι ποικιλίες μπορούν να διαφέρουν ως προς τα
φωνολογικά περιβάλλοντα στα οποία
εμφανίζονται συγκεκριμένα φωνήματα

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

ως προς την **κατανομή των φωνημάτων**:

Μπορούν να διαθέτουν τον ίδιο φωνηματικό κατάλογο αλλά να διαφέρουν ως προς τα φωνολογικά περιβάλλοντα στα οποία απαντούν συγκεκριμένα φωνήματα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- **όλες οι ποικιλίες** της αγγλικής έχουν το σύμφωνο /r/ στον φωνηματικό τους κατάλογο, αλλά **διαφέρουν** ως προς το εάν επιτρέπουν ή όχι το μεταφωνηεντικό /r/ δηλαδή το /r/ πριν από παύση, όπως στο *far* ή πριν από σύμφωνο, όπως στα *farm* ή *far behind*

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

- η σκοτσέζικη, η ιρλανδική, η πλειονότητα των αμερικανικών και σχεδόν όλες οι καναδικές προφορές **έχουν το μεταφωνηεντικό /r/** (ροτικές ποικιλίες)
- η αυστραλιανή, η νοτιο-αφρικανική, οι περισσότερες ουαλικές και νεο-ζηλανδικές, καθώς και η πλειονότητα των αγγλικών προφορών **δεν το έχουν** (μη ροτικές ποικιλίες)

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

- ο κανονικός τύπος διασυστήματος θα έδειχνε **ότι απλώς όλες οι ποικιλίες έχουν το /r/**
- **δεν υπήρχε ικανοποιητικός τρόπος** απεικόνισης αυτής της σημαντικής διαφοράς μεταξύ των αγγλικών ποικιλιών μέσω ενός διασυστήματος.

ΕΚΤΑΣΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

ως προς την **έκταση των φωνημάτων**:

- Μπορούν να έχουν τους ίδιους φωνηματικούς καταλόγους αλλά να διαφοροποιούνται ως **προς την έκταση της εμφάνισης των συγκεκριμένων φωνημάτων** στα λεξικά σύνολα
- αν συγκρίνουμε για άλλη μια φορά τις βόρειες με τις νότιες αγγλικές ποικιλίες της Αγγλίας παρατηρούμε ότι όλες έχουν τα φωνήεντα /æ/ (όπως στις λέξεις Sam, cat) και /a:/ (όπως στις λέξεις psalm, cart) στους καταλόγους τους
- δεν συμφωνούν, όμως, ως προς **τη συχνότητα** αυτών των φωνηέντων

ΕΚΤΑΣΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

- υπάρχει μία μεγάλη ομάδα λέξεων, που περιλαμβάνει λέξεις όπως οι *path, grass, laugh, dance, grant* και *sample*, στην οποία οι βόρειες προφορές έχουν το /æ/ ενώ οι νότιες έχουν το /a:/:

	pat	path	palm
Βορράς	/æ/	/æ/	/a: /
Νότος	/æ/	/a :/	/a: /

ΕΚΤΑΣΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

- Σαφώς είναι σημαντικό το γεγονός ότι δύο διάλεκτοι μπορούν να έχουν κοινό φωνηματικό κατάλογο και εντούτοις να διαφέρουν σημαντικά εξαιτίας της έκτασης της εμφάνισης των φωνημάτων στα λεξικά σύνολα.
- Αυτή η συγκεκριμένη διαφορά, μάλιστα, μάλλον είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό που διακρίνει τις βόρειες από τις νότιες διαλέκτους, και οπωσδήποτε είναι ένα χαρακτηριστικό που γνωρίζουν όλοι οι Άγγλοι ομιλητές.

ΕΚΤΑΣΗ ΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

Δυστυχώς όμως και πάλι...

δεν υπήρχε κάποιος απλός τρόπος
απεικόνισης αυτού του είδους
διαφοροποίησης μέσω ενός
διασυστήματος

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Πρόβλημα χειρισμού των λεξικών αντιστοιχιών
- του να δηλώνεται δηλαδή ποιο φώνημα σε ένα σύνολο λέξεων μιας ποικιλίας αντιστοιχεί σε ποιο φώνημα στο ίδιο σύνολο λέξεων μίας άλλης ποικιλίας – αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα.

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

Ας εξετάσουμε τις ακόλουθες φωνολογικές διαφορές μεταξύ της Παραδεδομένης Προφοράς και της αγγλικής που ομιλείται στην πόλη Νόριτς της περιοχής **East Anglia**:

Φωνήεντα

	ΠΠ	Νόριτς
■ dew, view	/ju:/	/ɛ:/
■ do, lose	/u:/	/ɛ:/
■ school, food	/u:/	/u:/
■ go, load	/ou/	/u:/
■ know, old	/ou/	/ou/
■ home, stone	/ou/	/ʊ/
■ put, pull	/ʊ/	/ʊ/

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Οι λέξεις *do* και *school* της ΠΠ έχουν το ίδιο φωνήεν, και οι *school* και *go* του Νόριτς έχουν επίσης το ίδιο φωνήεν.

τι σημαίνει το να λέμε ότι και οι δύο διάλεκτοι έχουν το /u:/;

- σημαίνει ότι το /u:/ είναι το ίδιο φωνήεν και στις δύο ποικιλίες;
- αρκεί η φωνητική ομοιότητα από μόνη της;

Τα φωνήεντα σίγουρα ακούγονται όμοια (κατά προσέγγιση[u:]), αλλά η φωνητική ομοιότητα από μόνη της δεν είναι αρκετή.

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Γενικά, οι λεξικές αντιστοιχίες είναι πολύπλοκες:

το /ɥ:/ του Νόριτς → αντιστοιχεί στα /ju:/ & /u:/ της ΠΠ

το /u:/ → αντιστοιχεί στα /u:/ & /ou/ της ΠΠ

το /ʊ/ → αντιστοιχεί στα /ʊ/ & /ou/ της ΠΠ

Από την άλλη:

το /ou/ της ΠΠ → αντιστοιχεί στα /u:/, /ou/ και /ʊ/ του Νόριτς

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

	ΠΠ	Νόριτς
▪ dew, view	/ju:/	/u:/
▪ do, lose	/u:/	/u:/
▪ school, food	/u:/	/u:/
▪ go, load	/ou/	/u:/
▪ know, old	/ou/	/ou/
▪ home, stone	/ou/	/ʊ/
▪ put, pull	/ʊ/	/ʊ/

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

Σε οποιαδήποτε σύγκριση των δύο αυτών ποικιλιών

- ο τύπος διασυστήματος του Weinreich θα έδειχνε **μόνο τις διαφορές καταλόγου.**
- Θα έδειχνε δηλαδή, ότι το Νόριτς απλώς έχει ένα επιπλέον **φωνήεν** αν και είναι ενδεικτικό της σοβαρότητας του προβλήματος της σύγκρισης ότι δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο ποιο από τα δύο φωνήεντα του Νόριτς είναι το επιπλέον.
- Ο συμβολισμός τους υποδεικνύει ότι είναι το /ɛ:/, αλλά δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την πιθανότητα διαφορετικών συμβολισμών.

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Σε μια μελέτη των γερμανικών διαλέκτων της Ελβετίας, ο W. G. Moulton αποπειράθηκε να βελτιώσει το σύστημα
- Το βελτίωσε αναπτύσσοντας μια μέθοδο απεικόνισης των λεξικών αντιστοιχιών βασισμένη στο γεγονός ότι ποικιλίες που σχετίζονται μεταξύ τους διαφέρουν επειδή **προήλθαν από μία κοινή πηγή** σαν αποτέλεσμα διαφορετικών γλωσσικών αλλαγών
- στην περίπτωση της αγγλικής, κοινή πηγή μπορεί να θεωρηθεί η μέση (μεσαιωνική) αγγλική

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- όπου η έκταση εμφάνισης των φωνηέντων στις λέξεις που συγκρίθηκαν ήταν η εξής:

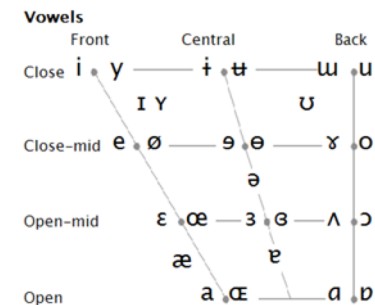
1. *dew, view* /iu/

2. *do, lose, school, food* /o: /

3. *go, load, home, stone* /ɔ: /

4. *know, old* /ou/

5. *put, pull* /ʊ/

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Χρησιμοποιώντας τους αριθμούς 1-5 για να αναφερθούμε στα λεξικά σύνολα μπορούμε να δημιουργήσουμε, **σύμφωνα με τον Moulton**, ένα πιο διαφωτιστικό διασύστημα που χαρακτηρίζει τα σύγχρονα φωνήεντα με βάση τη μεσαιωνική πηγή τους:

N u_{1,2} ~ u_{2,3} ~ ou₄ ~ u_{3,5}

ΠΠ ju₁ ~ u₂ ~ ou_{3,4} ~ u₅

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- το /u:/ του Νόριτς εμφανίζεται σε λέξεις που προέρχονται από τη μεσαιωνική αγγλική ομάδα 2 (/o:/) όπως οι *school*, *food*, και από τη μεσαιωνική αγγλική ομάδα 3 (/ɔ:/), (*go*, *load*)
- Το /u:/ της ΠΠ εμφανίζεται μόνο σε λέξεις που προέρχονται από τη μεσαιωνική αγγλική ομάδα 2 /o:/

ΛΕΞΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

Ακόμη και αυτή η εκδοχή διασυστήματος ωστόσο δίνει μόνο μία κατά προσέγγιση περιγραφή των λεξικών αντιστοιχιών.

μειονέκτημα

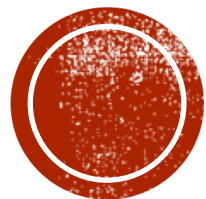
- δεν δείχνει επακριβώς ποιες λέξεις έχουν ένα συγκεκριμένο φωνηέν
- δεν είναι σε θέση να δείξει τον βαθμό στον οποίο ένα σύγχρονο φωνήεν αντιστοιχεί σε μια ιστορική πηγή και όχι σε μία άλλη.
- Το διασύστημα που παρουσιάσαμε παραπάνω δείχνει ότι ορισμένα /οι/ της μεσαιωνικής αγγλικής έχουν γίνει /u:/ στο Νόριτς, ενώ άλλα έχουν γίνει /u:/, δεν δείχνει όμως ποια και πόσα.
- Ένα διασύστημα αυτού του τύπου, όπως σημειώνει και ο **Moulton**, έχει επίσης την ατυχή συνέπεια ότι δίνει την εντύπωση ότι η ΠΠ και το Νόριτς δεν έχουν, τουλάχιστον σε αυτά τα επιμέρους συστήματα, καμιά κοινή φωνολογική μονάδα.

ΔΟΜΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- επιτυχία στην ανάδειξη διαφορών καταλόγου
- αποτυχία στην ανάδειξη διαφορών κατανομής και έκτασης
- γενικότερη αποτίμηση: η προσπάθεια εφαρμογής των αρχών του δομισμού δεν καρποφόρησε

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

διαλεκτολογία
& γενετική γλωσσολογία

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- Η δομιστική διαλεκτολογία μπορούσε λοιπόν να χειριστεί με επιτυχία διαφορές καταλόγου, αλλά με μεγάλη δυσκολία διαφορές έκτασης εμφάνισης και κατανομής.
- Μία διέξοδο απέναντι σε αυτές τις δυσκολίες προσέφερε η γενετική διαλεκτολογία, η οποία διέθετε επίσης το πλεονέκτημα ότι έκανε πιο εύκολο τον χειρισμό περισσότερων των δύο διαλέκτων σε μια δεδομένη στιγμή.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Η Γενετική διαλεκτολογία περιελάμβανε:

- την εφαρμογή εννοιών και ευρημάτων της γενετικής φωνολογίας στην περιγραφή και τη σύγκριση διαφορετικών διαλέκτων

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Η Γενετική διαλεκτολογία προυπέθετε:

μία δι-επίπεδη προσέγγιση της φωνολογίας

- **υποκείμενοι τύποι/μονάδες** δηλαδή φωνολογικοί τύποι με τους οποίους τα λεξικά στοιχεία είναι καταχωρημένα στο λεξικό, και
- **φωνολογικοί κανόνες** οι οποίοι μετατρέπουν αυτούς τους υποκείμενους τύπους σε **επιφανειακούς τύπους** και, άρα, στην **τελική τους προφορά**

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- Ειδικότερα, μονάδες που μετέχουν σε διαφορετικών ειδών αλλαγές εμφανίζονταν στο **λεξικό ως μία μονάδα**, καθώς οι υπόλοιπες πραγματώσεις τους ήταν **αποτέλεσμα κανόνων**

Αυτό απλοποιούσε την περιγραφή και επίσης έδινε τη δυνατότητα αναπαράστασης των γενικεύσεων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο δουλεύει η γλώσσα, τις οποίες, υποτίθεται, γνωρίζει ο φυσικός ομιλητής και λειτουργεί με αυτές.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Η Γενετική διαλεκτολογία βασίστηκε στην υπόθεση ότι για διαλέκτους που σχετίζονται μεταξύ τους μπορεί να καθοριστεί ένας υποκείμενος τύπος, και ότι αυτές οι διάλεκτοι διαφέρουν ως προς:

- τους **φωνολογικούς κανόνες** που διέπουν τους υποκείμενους τύπους, και/ή
- τα **περιβάλλοντα** στα οποία εφαρμόζονται οι κανόνες, και/ή
- τη **σειρά** με την οποία εφαρμόζονται οι κανόνες

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ένα παράδειγμα προέρχεται από διαλέκτους της νέας ελληνικής.

4 φωνολογικοί κανόνες του Brian Newton

- (1) **απώλεια υψηλού φωνήεντος**: τα άτονα /i/ και /u/ χάνονται
- (2) **εξομοίωση ηχηροποίησης**: τα άηχα κλειστά ηχηροποιούνται
πριν από ηχηρά κλειστά, τα ηχηρά κλειστά γίνονται άηχα πριν
από άηχα κλειστά
- (3) **φωνηεντική επένθεση**: όταν το τελικό σύμφωνο ενός
συμφωνικού συμπλέγματος που βρίσκεται στο τέλος της λέξης
είναι ρινικό, εισάγεται ένα /i/ πριν από το ρινικό σύμφωνο
- (4) **στρογγυλοποίηση**: το /i/ γίνεται /u/ πριν από χειλικό σύμφωνο

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

από τον υποκείμενο τύπο /ðikosmu/ ‘δικός μου’, μπορούμε να εξηγήσουμε τέσσερις διαφορετικές προφορές βόρειων ελληνικών διαλέκτων με βάση τους κανόνες που έχουν και τη σειρά με την οποία εφαρμόζονται

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

	<i>Μακεδονία</i>	<i>Θεσσαλία</i>	<i>Ήπειρος</i>	<i>Εύβοια</i>
υποκείμενος τύπος:	/ðikosmu/	/ðikosmu/	/ðikosmu/	/ðikosmu/
κανόνες:	(1) ðkosm	(1) ðkosm	(1) ðkosm	(1) ðkosm
	(2) θkozμ	(2) θkozμ	(3) ðkosim	(3) ðkosim
	(3) θkozim	(3) θkozim	(2) θkosim	(2) θkosim
		(4) θkozum		(4) θkosum
επιφανειακός τύπος:	θkozim	θkozum	θkosim	θkosum

Αξίζει να σημειωθεί ότι αν η εξομοίωση ηχηροποίησης εφαρμοστεί *πριν* από τη φωνηεντική επένθεση το αποτέλεσμα είναι *θkozim* (όπως στη Μακεδονία), ενώ αν εφαρμοστεί *μετά* την επένθεση το αποτέλεσμα είναι *θkosim* (όπως στην Ήπειρο).

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Ένα πρόβλημα για τη γενετική φωνολογία ήταν:

- ποια ακριβώς θα πρέπει να **είναι η μορφή των υποκείμενων τύπων** και πώς θα οριστούν οι τύποι αυτοί
- μία αρχική υπόθεση ήταν ότι θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε **τους τύπους μιας διαλέκτου ως βασικούς** και να παράγουμε όλες τις υπόλοιπες διαλέκτους από αυτή

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

Είναι πολύ εύκολο όμως να δείξουμε ότι αυτό δεν είναι δυνατό να συμβεί. Είναι σαφές από τα παραδείγματα που συζητήσαμε πριν...

- αν θέλαμε να ορίσουμε ένα σύνολο κοινών υποκείμενων τύπων για την αγγλική, θα έπρεπε να λάβουμε υπόψη τη διαφορά καταλόγου που περιγράψαμε εκεί –ότι δηλαδή **οι βόρειες ποικιλίες δεν διαθέτουν /Λ/**.
- Ο μόνος τρόπος να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα θα ήταν να θεωρηθούν **οι νότιες διάλεκτοι ως βασικές** και οι βόρειοι τύποι να παραχθούν από αυτές μέσω ενός κανόνα

$$\Lambda \rightarrow \upsilon$$

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

$\Lambda \rightarrow \upsilon$

- Προφανώς θα ήταν αδύνατο να συμβεί το αντίστροφο αφού εάν θεωρούσαμε τον βόρειο τύπο / υ / ως βασικό δεν θα υπήρχε τρόπος να διακρίνουμε ποιοι νότιοι τύποι προέρχονται από το / Λ / και ποιοι από το / υ /.
- Γι' αυτό το χαρακτηριστικό, λοιπόν, πρέπει να επιλέξουμε τους υποκείμενους τύπους από τη νότια διάλεκτο.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- όσον αφορά το μεταφωνηεντικό *r*, σαφώς, οι ροτικοί τύποι όπως το /ka:rt/ πρέπει να είναι οι βασικοί και οι μη ροτικοί πρέπει να παράγονται από αυτούς με τον εξής κανόνα:

$$r \rightarrow \text{?} / - \#$$

C

- Θα ήταν αδύνατο να θεωρήσουμε τους μη-ροτικούς τύπους ως βασικούς, διότι δεν θα υπήρχε τρόπος να προβλέψουμε **πού θα έπρεπε να εισαχθεί** το *r* στις ροτικές διαλέκτους.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- Στην αγγλική θα έπρεπε επομένως να αναζητήσουμε τους υποκείμενους τύπους στις νοτιοδυτικές προφορές αφού οι νοτιοανατολικές ποικιλίες δεν είναι ροτικές.
- Από την άλλη, δεν είναι δυνατό να πάρουμε τους νοτιοδυτικούς τύπους ως βασικούς εξαιτίας ενός άλλου χαρακτηριστικού, τη διάκριση που αναφέραμε παραπάνω στην περιοχή **East Anglia** για το Λόουστοφτ και το Νόριτς μεταξύ των φωνηέντων στις λέξεις *moan* και *mown, road* και *rowed*.
- Για να χειριστούμε αυτή την αντίθεση, χρειάζεται να ορίσουμε διαφορετικούς υποκείμενους τύπους για τα δύο λεξικά σύνολα, και στη συνέχεια να εφαρμόσουμε έναν κανόνα που να συγχωνεύει αυτούς τους τύπους για τις άλλες ποικιλίες.
- Οι νοτιοδυτικές ποικιλίες, εφόσον δεν κάνουν αυτή τη διάκριση, δεν μπορούν να γίνουν βασικές. Οι ποικιλίες της περιοχής **East Anglia**, από την άλλη, δεν είναι ροτικές και άρα επίσης δεν μπορούν να γίνουν βασικές.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- Με άλλα λόγια...

οι υποκείμενοι τύποι δεν μπορούν να προέλθουν από μια συγκεκριμένη διάλεκτο, οπότε θα πρέπει να εκληφθούν ως τύποι πιο αφηρημένοι, με την έννοια ότι δεν εμφανίζονται απαραίτητα σε κάποια διάλεκτο

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

ζήτημα

- παροχή εξήγησης για το πώς οι ομιλητές/τριες διαφορετικών αλλά σχετικών διαλέκτων μπορούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- το φαινόμενο της αμοιβαίας κατανόησης μπορεί εύκολα να εξηγηθεί αν **τα γλωσσικά συστήματα που εμπλέκονται είναι ουσιαστικά τα ίδια** και διαφέρουν μόνο ως προς ορισμένους κανόνες
- αυτό, ωστόσο, μπορεί να εκληφθεί και σαν ισχυρισμός **ότι οι ομιλητές ‘γνωρίζουν’ κατά μία έννοια το όλο σύστημα,** και μπορούν να το χρησιμοποιήσουν στην κατανόηση των διαφορετικών ποικιλιών

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- πολλοί ομιλητέςτριες βόρειων αγγλικών ποικιλιών της αγγλικής κάνουν **υπερδιορθώσεις** στην προσπάθεια τους να παράγουν προφορές με το γόητρο της ΠΠ και εισάγουν στην ομιλία τους το /Λ/ όχι μόνο στα *but* και *butter* αλλά και σε λέξεις όπως οι *could* και *hook*.

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- πολλοί ομιλητές/τριες μη ροτικών διαλέκτων δεν ‘γνωρίζουν’ τους υποκείμενους τύπους με το /r/ αφού, στην προσπάθειά τους να μιμηθούν τις νοτιοδυτικές (ή αμερικανικές) προφορές, **συχνά εισάγουν** το /r/ σε σημεία όπου δεν θα έπρεπε, σε λέξεις όπως οι *last* /la:rst/, *father* /fa:rð̃/

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- όλοι οι ομιλητές/τριες καταλαβαίνουν πολύ περισσότερες διαλέκτους από εκείνες που μιλούν, και ότι πολλοί ομιλητές/τριες είναι, ως έναν βαθμό, **δι-διαλεκτόφωνοι**
- το γεγονός αυτό οδήγησε ορισμένους γλωσσολόγους στη δεκαετία του 1970 να προτείνουν την ύπαρξη **πολυλεκτικών γραμματικών** –δηλαδή γραμματικών που ενσωματώνουν περισσότερες από μία ποικιλίες

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- είναι η **πολυλεκτική γραμματική** είναι ο καλύτερος τρόπος ερμηνείας του φαινομένου της αμοιβαίας κατανόησης;
- θα μπορούσαμε, λόγου χάρη, να θεωρήσουμε ότι οι ομιλητές/τριες απλά έχουν όλο και μεγαλύτερες δυσκολίες κατανόησης ομιλητών/τριών όσο αυξάνεται ο βαθμός διαφοροποίησης των γραμματικών τους

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- υπάρχει το ενδιαφέρον πρόβλημα του πόση πολυλεκτική ικανότητα μπορούμε να υποθέσουμε ότι έχουν οι ομιλητές/τριες. Σε ποιο βαθμό ‘γνωρίζουν’ άλλες ποικιλίες;
- υπάρχουν ενδείξεις ότι οι ομιλητές/τριες όχι μόνο καταλαβαίνουν άλλες διαλέκτους, αλλά, ότι αν διαθέτουν αρκετές πληροφορίες, μπορούν ακόμη και να προβλέψουν τι είναι και τι δεν είναι γραμματικά ορθό σε άλλες ποικιλίες

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- **Look, is that a man stand over there?**
- **I might could do it.**

- **He eats a lot anymore**
- **I been know that**

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- **Look, is that a man stand over there?**

(East Anglia)

- **I might could do it.**

(βορειοανατολική Αγγλία, νότια Σκωτία, νότιες ΗΠΑ)

- **He eats a lot anymore** (διάλεκτοι ΗΠΑ, Καναδά)
- **I been know that** (ποικιλίες Αμερικής)

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ

- η έννοια των **πολυλεκτικών γραμματικών** δείχνει να καταλήγει σε θεωρητικό αδιέξοδο
- Για παράδειγμα, πού σταματούν οι πολυλεκτικές γραμματικές σε ένα διαλεκτικό συνεχές;

T H E
E N D

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Chambers, K.J. & P. Trudgill, 2011. *Διαλεκτολογία*. Μτφρ: Στέλλα Λαμπροπούλου, Επιμέλεια: Δημήτρης Παπαζαχαρίου, Αθήνα: εκδ. Πατάκη, σελ. 54-67.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ 5^{ΟΥ} ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Τι είναι το ισόγλωσσο; Από ποιον εισήχθηκε ο όρος για πρώτη φορά; Πώς αναπαριστούν τις ισογλώσσους οι διαλεκτολόγοι;
2. Ποιους τύπους ισογλώσσων γνωρίζετε; (να αναφερθείτε αναλυτικά και με παραδείγματα)
3. Να αναφερθείτε στην κατάταξη των ισογλώσσων ανά επίπεδο ανάλυσης
4. Πώς αναπτύχθηκε η διαλεκτική γεωγραφία; Ποιο ήταν το έναυσμα;
5. Ποιος ήταν ο στόχος της παραδοσιακής διαλεκτολογίας;
6. Πότε εγκαινιάζεται η δομική/δομιστική διαλεκτολογία; Ποια ήταν η δομιστική οπτική;
7. Με ποιους τρόπους μπορεί να διαφέρουν φωνολογικά οι γλωσσικές ποικιλίες;
8. Τι είναι οι λεξικές αντιστοιχίες;
9. Σε τι διέφερε η προσέγγιση της γενετικής διαλεκτολογίας;
10. Τι είναι οι πολυλεκτικές γραμματικές;

